

УДК 94(569.3).«2005/2023»

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2023-22-7>

Зелінський А.Л.

<https://orcid.org/0000-0003-0214-4625>

ЛІВАНСЬКА РЕСПУБЛІКА У 2005-2023 РР.: ЗДОБУТКИ КЕДРОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА СПАДЩИНА СИРІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (ЧАСТИНА II)

На момент завершення Кедрової революції у червні 2005 р., остаточно визначилися як основні її здобутки, так і основні пережитки часів сирійської гегемонії. У першому випадку йдеться про виведення сирійських військ з території Ліванської Республіки, відродження демократичного ладу в країні та часткове подолання політичного конфесіоналізму; у другому – про збереження політичного фронту орієнтованого на авторитарні Сирію та Іран, подальше функціонування воєнізованого крила Хезболли, а також збереження впливу Сирії та Ірану на ліванське внутрішньополітичне життя.

Усі ці явища й нині є невід’ємними складовими ліванських реалій. До того ж відсутність сирійської окупації та недоторканість демократичного ладу можна пояснити як сприятливою зовнішньополітичною ситуацією, так і зацікавленістю у збереженні status quo з боку більшості ліванських політичних сил з Хезболлою й Амаль включно. Набули подальшого розвитку тенденції до подолання характерного для Лівану політичного конфесіоналізму. Зокрема, починаючи з середини минулого десятиліття, у Лівані розвивається новий позаконфесійний політичний рух так званого Громадянського суспільства.

Протягом 2005-2023 рр. зазнали змін і дореволюційні пережитки. Відбулося посилення просирійсько-проіранського політичного табору, котрий, щоправда нині почав децю здавати свої позиції. Вищезгадане посилення слід пов’язувати зі збереженням воєнізованих формувань Хезболли, котрі безпосередньо чи опосередковано використовуються з метою досягнення політичних цілей цієї партії. Нарешті, не залишалася статичною й ситуація з опосередкованою сирійською та іранською політичною присутністю. Якщо до 2011 р. першість у цьому питанні належала Сирії, то за подальшого розвитку подій вона перейшла до Ірану, котрий діє через Хезболлу. Водночас, спадковий сирійський диктатор Б. аль-Асад, по мірі зміцнення становища у власній країні, намагається поновити вплив на ліванські справи.

Ключові слова: Ліванська Республіка, Кедрова революція, Коаліція 14 березня, Коаліція 8 березня, Мустакбаль, Хезболла, Вільний патріотичний рух

Вже на момент завершення Кедрової революції чітко вимальовуються основні її досягнення та основні пережитки попереднього періоду сирійської гегемонії. До перших слід віднести факт виведення сирійських військ з території Ліванської Республіки, відродження демократичного ладу у країні кедрів і часткове подолання конфесійних обмежень у ліванському політичному житті. З-поміж других необхідно вказати на збереження у країні широкого політичного фронту орієнтованого на авторитарні Сирію та Іран, подальше функціонування воєнізованого крила Хезболли та детерміноване двома вищезначеними обставинами збереження відчутного впливу Сирійської

Арабської Республіки та Ісламської Республіки Іран на ліванське внутрішньополітичне життя .

Завершення сирійської гегемонії по суті врятувало ліванську Республіку від цілковитого поглинення агресивною сусідкою. У Дамаску протягом століття плекають ідею створення т. зв. «Великої Сирії» у межах власне Сирії, Лівану, Йорданії та Палестини [1; 2; 3]. Відповідно, Ліван в разі продовження сирійської окупації рано чи пізно став би першою (чи принаймні єдиною) жертвою цього амбіційного проекту. Перші кроки у напрямку поступового проте остаточного перетворення Лівану на невід’ємну складову «Великої Сирії» було здійснено одразу після легітимізації перебування сирійського збройного контингенту на території країни кедрів зафіксованої у Таїфських угодах [4, III]. Так, протягом 1989-2005 рр. у Дамаску докладали максимум зусиль, щоб найвищі посади у Ліванській республіці займали політики, чия лояльність до сирійського окупаційного режиму носила характер колабораціонізму. Серед зазначених політиків можна назвати президентів країни: І. Храуї (1989-1998 рр.) та Е. Лахуда (1998-2007 рр.), прем’єр-міністрів: С. аль-Хосса (1989-1990, 1998-2000 рр.), О. Караме (1990-1992, 2004-2005 рр.) і Р. ас-Сольха (1992 р.), а також незмінного з 1992 р. спікера ліванського парламенту – голови партії Амаль, Н. Беррі [5, р. 245–246, 250–252; 6, с. 309, 341–342, 409, 474; 7, р. 395, 405; 8, с. 127–129; пор. 9]. Окрім цього, Сирійські емісари (фактичні намісники) у Лівані: віце-президент (колишній міністр закордонних справ) САР А. Х. Хаддам і командуючий розвідкою сирійського військового контингенту (майбутній міністр внутрішніх справ САР) генерал Г. Канаан з успіхом сприяли формуванню у країні кедрів відверто просирійського парламенту під час виборів 1992, 1996 і 2000 рр. [5, р. 242–244; 10, р. 251; 6, с. 309–310].

Вищезазначені ліванські «урядовці» і «законотворці», з огляду на власні політичні переконання, острах перед окупантами чи банальну перспективу отримання матеріального зиску, беззастережно підписували й ратифіковували документи, що так чи інакше визначали підпорядковане становище Лівану щодо Сирії. Так, протягом 1991 р. між САР і Ліванською республікою було заключено вже згадувану першій частині дослідження угоди «Про братерство, співробітництво та координацію» [11] і «Про оборону та безпеку» [12]. Ці та подібні до них документи – взагалі ж їх було 17 [13; пор. 5, р. 242] – попри декларативне визнання суверенітету Ліванської республіки, прив’язували Ліван до Сирії в усіх аспектах державної діяльності: військовому, політичному, соціальному, економічному, освітньому, культурному тощо [14; пор. 1, р. 202]. Будь-які сумніви у сирійських намірах щодо Лівану зникають з огляду на цинічну прямолінійність генерала Г. Канаана, чий висловлювання зводились до того, що історична роль ліванців полягає у зароблянні грошей для 12 мільйонів їхніх сусідів, сирійців, тоді як останні натомість покликані узурпувати суверенні права Ліванської республіки у сфері зовнішньої політики та

внутрішньої безпеки [10, р. 252]. При цьому під внутрішньою безпекою генерал сирійських спецслужб насамперед розумів профілактику й придушення будь-яких антисирійських настроїв у Лівані. З цією метою, протягом 1990-2005 рр. за безпосередньої чи опосередкованої участі сирійських органів безпеки було заарештовано, ув'язнено, викрадено чи фізично знищено низку місцевих політичних діячів, а також тисячі нелояльних до нового режиму громадян Лівану і неугідних Дамаску палестинських біженців [15, р. 77–79; 6, с. 332–334, 344, 388].

Зрозуміло, що за вищезначеного стану речей ні про яку демократію у країні кедрів за сирійської окупації не могло бути й мови. Однак ситуація цілком природно змінилася вже на передодні виведення сирійських військ, тобто у березні 2005 р. Події 8 і 14 березня чітко продемонстрували наявність не лише у ліванському політикумі, але й у суспільстві не однієї, а двох політичних течій (див. ч. I), представники яких були готові й здатні боротися за вплив у державі мирними методами і в разі необхідності шукати компромісні рішення. Так, вже перед маніфестацією 8 березня мали місце зустрічі між представниками опозиції та Хезболли [16, р. 23; 6, с. 380–381], котрі ймовірно сприяли мирному характеру просирійського демаршу. Також результатом переговорів і компромісів, котрі дозволили уникнути спалаху насилля, стало формування перехідного уряду поміркованим просирійським прагматиком Н. Мікаті [див. ч. I, прим. 9]. Нарешті, апогеєм відродження демократії стало проведення прозорих парламентських виборів, котрі на відміну від трьох попередніх відбулися без сирійського втручання та за участю численних іноземних спостерігачів [17].

Нарешті, березневі маніфестації продемонстрували здатність в ліванців до подолання традиційних для країни кедрів міжконфесійних політичних бар'єрів. Не зважаючи на притаманне ліванській політичній культурі переважне формування політичних об'єднань за релігійним принципом, у просирійській, а особливо в антисирійській березневих маніфестаціях приймали участь представники різних релігійних конфесій¹. У першу чергу, звичайно йдеться про виступ опозиції у якому узяла участь переважаюча більшість сунітів, маронітів (до яких долучилася низка православних та греко-католиків) і друзів (див. ч. I)². У випадку перших йдеться про прибічників заснованої Р. аль-Харірі партії Мустакбаль (Майбутнє) [див. наприклад: 8, с. 134–135]; у випадку других

¹ У сучасному Лівані існує 18 офіційних релігійних конфесій, найбільшими з них є мусульмани-шіїти, мусульмани-суніти та християни-мароніти [28, с. 12; 35, с. 152–153]. Також певну вагу мають друзі, православні Антіохійського патріархату, греко-католики (мелькіти), вірмено-григоріани (вірні вірменської апостольської церкви), алавіти, вірмено-католики та протестанти, котрі поряд з трьома вищезазначеними конфесіями, мають гарантовані квоти на місця у ліванському парламенті [10, р. 247; 24, р. 482].

² Також варто зазначити, що до учасників виступу 14 березня та інших публічних заходів організованих опозицією долучилася навіть невелика кількість шіїтів [16, р. 17].

– про членів Вільного патріотичного руху М. Ауна³, Ліванських сил С. Джааджаа, партії Катаїб (Фаланга) А. Жмайеля, Національно-ліберальної партії Д. Шамуна тощо [16, р. 12–13; 18, с. 280; 6, с. 313–314, 375, 379–382]; у випадку третіх – електорат Прогресивно-соціалістичної партії В. Джумבלата⁴. Проте, й до переважно шийтської маніфестації 8 березня також долучилися сирійські симпатикати як з-поміж християн, так і з з-поміж сунітів та друзів. З-поміж християн це – у першу чергу маронітська партія Марада С. Франж'є-молодшого, Сирійська соціально-націоналістична партія, основу якої становлять ліванські православні антіохійського патріархату [пор. 2, р. 5, 41–43, 49–51, 56, 125–129; 10, р. 115–116, 124, 140, 239; 3, с. 103, прим. 10] та тимчасово виокремлене просирійське крило партії Катаїб на чолі з К. Пакрадуні [18, с. 291; 19, р. 476–477; 6, с. 311–314]. Говорячи про сунітські політичні сили, слід вказати на Арабську партію свободи (нині – Союз гідності [пор. 20]) створену й керовану родиною Караме, дрібні організації насеристського толку та суфійську Організацію благодійних ісламських проєктів аль-Ахбаш [19, р. 477; 21; 8, с. 135, прим. 25]. Невелику ж частку дружнього сегменту ліванського населення репрезентувала Демократична партія конкурента та близького родича В. Джумבלата – Т. Арслана [22, р. 294; 19, р. 473, 476; пор. 8, с. 138]. Окрім цього, не варто забувати, що до складу депутатських фракцій основних сунітських, шийтських (з Хезболлою включно), маронітських та дружніх політичних сил, які сформували парламент 2005-2009 рр., входили представники інших релігійних конфесій [див. наприклад: 23]. Нарешті, в обох протидіючих таборах опинилися навіть депутати від нечисленної вірмено-григоріанської общини [23; 22, р. 294].

Водночас, кристалізація доволі широкої просирійської коаліції, з якою не можна було не рахуватися, на фоні початку розколу в лавах альянсу 14 березня дозволила дамаським симпатикам значною мірою зберегти свої позиції у країні кедрів. Перш за все, президентська посада до листопада 2007 р. так і залишилася за Е. Лахудом [див. наприклад: 24, р. 478–479; 6, с. 474]. Причиною цього стала відсутність у 2005 р. узгодженої позиції щодо кандидатури нового президента, а також небажання маронітських політичних силі церковних кіл поступатися своєю прерогативою ключового голосу при обранні відповідного посадовця [16, р. 15–16; 25, р. 117; 6, с. 390]⁵. Спікером новообраного

³ Перед парламентськими виборами 2005 р. М. Аун, не зустрівши у коаліції 14 березня підтримки своїм нестримним президентським амбіціям, відокремився від неї разом зі своєю політичною силою [19, р. 472–473; 25, р. 33].

⁴ Між іншим, сам В. Джумблат не брав особистої участі у маніфестації, посилаючись на міркування власної безпеки [25, р. 62–63].

⁵ У цьому контексті слід мати на увазі, що згідно з ліванською політичною традицією, оформленою у вигляді усного Національного пакту, президентом країни може бути лише мароніт, прем'єр-міністром – суніт, а спікером парламенту – шийт [див. наприклад: 24, р. 480–481; 35, с. 153].

парламенту в котре було обрано «Коція безсмертного» ліванського політикуму, переконаного колабораціоніста сирійського окупаційного режиму лідера Амаль – Н. Беррі [16, р. 14; 23; 25, р. 113, 117, 124; пор. 8, с. 128–129]⁶. З одного боку, коаліція 14 березня не мала рівноцінного Н. Беррі за популярністю та впливовістю кандидата-шиїта (пор. прим. 6). З іншого – ще під час переговорів з приводу прем'єрства Н. Мікаті лідер Амаль продемонстрував здатність до компромісів і еластичність своїх червоних ліній [18, с. 289]. Проте ключову роль у цій ситуації на мою думку зіграла беззастережна підтримка кандидатури Н. Беррі з боку фракції Хезболли [19, р. 477; 25, р. 113; 26, р. 247–249], котра розглядала та надалі розглядає провідника Амаль як офіційного репрезентанта шийтської спільноти Лівану, прийняттого на міжнародній арені [пор. 8, с. 128]. Нарешті, виступ єдиним фронтом Хезболли й Амаль (т. зв. Шийтського дуету) забезпечив опозиційній на той момент коаліції 8 березня низку міністерських портфелів у першому уряді Ф. ас-Сініори. Так, представники просирійських шийтських кіл очолили 5 міністерств: Закордонних справ, Енергетики і водних ресурсів, Праці, Охорони здоров'я, Сільського господарства. Окрім цього, до уряду увійшли три контраверсійні фігури з-поміж християн, рекомендовані Е. Лахудом, котрі очолили міністерства Оборони⁷, Юстиції та Навколишнього середовища [19, р. 477-478]⁸.

Реальної вагомості вимогам опозиційної коаліції 8 березня додав факт збереження воєнізованого крила Хезболли. Більшість лідерів коаліції 14 березня навіть під час Кедрової революції з ідейних або прагматичних міркувань відмовилися висувати вимогу щодо роззброєння Хезболли; з таким станом речей на той момент мусили погодитись навіть США, котрі у першу чергу були зацікавлені у виведенні сирійських військ з Лівану (див. ч. I, прим. 7). З огляду на таку постановку питання, цілком очікуваним стало рішення уряду щодо збереження збройних формувань Хезболли. При цьому, задля уникнення звинувачень офіційного Бейрута у невиконанні третього пункту резолюції № 1559, у якому йшлося про роззброєння позадержавних ополчень [27, art. 3], було оголошено, що воєнізоване крило Хезболли виступає втіленням загальноліванського спротиву ізраїльській окупації, а отже – не є ополченням, пов'язаним з якоюсь однією релігійною конфесією [19, р. 478–481; 28, с. 192–193]. Після того, як завдяки успішній партизанській війні Хезболли Ізраїль був змушений у режимі фактичної капітуляції вивести свій військовий

⁶ Цікаво, що при голосуванні кандидатури Н. Беррі фракція Вільного патріотичного руху утрималася [25, р. 113, 124]. У цьому випадку далася взнаки стара ворожнеча між лідером Амаль і М. Ауном часів громадянської війни 1975-1990 рр.

⁷ Йдеться про зятя Е. Лахуда, І. аль-Мурра, котрий за сумісництвом обійняв посаду віце-прем'єра [19, р. 478].

⁸ До речі, відсутність у першому уряді Ф. Сініори представників фракції М. Ауна, котра не ввійшла до складу Коаліції 14 березня (див. прим. 4), стала причиною відмови патріарха маронітської церкви, кардинала Н.Б. Сфейра благословити новостворений кабінет міністрів [26, р. 259].

контингент з Південного Лівану [пор. 28, с. 131–168], популярність шиїтських бойовиків у межах країни кедрів суттєво зросла. Значна кількість ліванців з різних релігійних конфесій саме у Хезболлі, а не у ліванській армії почала вбачати єдину силу, котра зможе їх захистити вразі потенційного ізраїльського реваншу [24, р. 479; 22, р. 303–307]⁹. До того ж, як Хезболла, так і офіційний Бейрут стверджують, що боротьбу за звільнення ліванської території ще не завершено, оскільки під ізраїльською окупацією у складі анексованих єврейською державою Голанських висот перебувають т. зв. Ферми Шебаа та пагорби Кфар-Шуба, котрі Ліван розглядає як власну територію [див. наприклад: 19, р. 479; 28, с. 163, 166–167, 172, 179–180, 191–192; 26, р. 262; 29; 30, с. 62–63]. Водночас слід підкреслити, що Хезболла значною мірою шляхом продуманих і ретельно спланованих провокацій навмисно підвищує потенційний рівень, а то й реальні ризики ізраїльської загрози щоб посилити власне значення в очах ліванського суспільства [пор. 30; також див. нижче].

Виведення з Лівану сирійських військ не означало відмови дамаського режиму від здійснення подальшого впливу на ліванське внутрішньополітичне життя [див. наприклад: 24, р. 485–486; 28, с. 177; 31, р. 212–213; 26, р. 256; 7, р. 291]. Вже у промові, виголошеній перед сирійським парламентом 5 березня 2005 р., Б. аль-Асад поряд із заявою про виведення сирійських військ з Лівану зазначив, що ця акція відбудеться всупереч бажання ліванського народу і що Сирія і надалі продовжить допомагати країні кедрів [19, р. 469–470]. Імовірно, саме у межах цієї «допомоги» протягом 2005 р. у Лівані було організовано низку вбивств антисирійських політичних і громадських діячів з-поміж християн. Серед них: журналіст С. Касір (2 червня 2005 р.), колишній лідер ліванських комуністів Ж. Хауї (21 червня 2005 р.) і редактор газети ан-Нахар та депутат ліванського парламенту Дж. Туэйні (12 грудня 2005 р.); сюди ж слід додати невдалий замах на телеведучу М. Шидіак (25 вересня 2005 р.), а також більш пізнє вбивство депутата від Катаїб і міністра промисловості П. Жмайеля-молодшого (21 листопада 2006 р.) [19, р. 472; 25, р. 124–126; 15, р. 81]. Поряд із Сирією вагомими позиціями у країні кедрів зберіг й Іран, котрий виступає головним матеріальним спонсором Хезболли [32; 19, р. 479; 28, с. 174–177; 33; 26, р. 256; 34, р. 7–8, 10–12; 35, с. 161; 22, р. 300, 305]. При цьому, окрім фінансування зазначеного угруповання та постачання йому озброєння, Іран ще за часів громадянської війни 1975–1990 рр. [пор. 8, с. 124, прим. 2] відправив задля посилення Хезболли понад 2000 військових радників зі своєї державної терористичної організації Корпус вартових ісламської революції [32; 34, р. 7], котрі залишилися на території країни кедрів не зважаючи на події 2005 р. [32; 18, с. 295; 36; 37].

⁹ Головною причиною спорадичних агресивних дій Ізраїлю проти Лівану виступають обстріли та партизанські рейди, здійснювані палестинськими біженцями, чії табори знаходяться на території країни кедрів.

У контексті цього дослідження дуже важливим є факт подальшої наявності у межах ліванських реалій усіх шести вищезначених чинників, які зберігають свою актуальність й нині. Натомість, більшість з них зазнала певної змістовної чи бодай формальної еволюції. Ймовірно, незмінним лишився тільки найголовніший зі здобутків Кедрової революції – відсутність сирійських військ на ліванській території. Більше того, загони бойовиків Хезболли та ліванські сунітські джихадисти перманентно втручалися у перебіг громадянської війни, котра починаючи з 2011 р. охопила Сирію [див. наприклад: 38; 39; 40; 3, с. 105–106]. Щоправда, під час зазначеного конфлікту на території Північного Лівану час від часу переховувалися загони антиасадівської опозиції з-поміж сирійських сунітських фундаменталістів і навіть тимчасовопорядкували окупанти з числа бойовиків т. зв. Ісламської держави Іраку й Леванту (ІДІЛ), проте це, так би мовити, зовсім інша історія [41, р. 280, 285–286; 3, с. 106]. При цьому схоже, що жодна політична сила Лівану (імовірно, навіть Амаль Н. Беррі) не прагне повернення сирійської збройної гегемонії, яка навіть для потенційних колабораціоністів означала б обмеження свободи дій і необхідність ділитися матеріальними благами.

Зберігся у Ліванській Республіці й поновлений в наслідок Кедрової революції демократичний лад. Про це свідчить подальше існування у країні кедрів двох приблизно рівних у політичному контексті широких міжпартійних альянсів – Коаліції 14 березня і Коаліції 8 березня [42; 43; 22]¹⁰, проведення низки порівняно прозорих парламентських виборів (2009, 2018 і 2022 рр.) [44; 45; 46; 47; 22; 48; 49], а також повернення до обрання президентів країни на альтернативній основі з превалюванням політичної боротьби над насильницькими методами (зокрема, йдеться про президентські вибори 2014–2016 рр. [42] і ще незавершені перегони 2022–2023 рр. [50; 51; 52]). Як це не парадоксально звучить, на користь демократичного характеру ліванського політичного режиму свідчить навіть сам факт існування притаманних місцевій постреволуційній політичній традиції аномально тривалих президентських перегонів, які відбуваються у режимі своєрідного «interregni». Ця безумовно шкідлива для Лівану політична практика водночас демонструє відсутність зовнішнього чи внутрішнього примусу, котрий міг би спонукати місцеві еліти до прийняття швидкого рішення, як це наприклад сталося під час пролонгації президентського терміну Е. Лахуда у 2004 р.

При цьому, можна вказати на два вагомні об'єктивні чинники, котрі значною мірою сприяють збереженню ліванської демократії. По-перше: йдеться про зіткнення у Лівані інтересів значної кількості зовнішніх акторів, котрі мають у країні кедрів власні політичні та економічні цілі. Якщо до 2005 р. у цьому випадку йшлося лише про Сирію, Іран і безпосередньо пов'язану з особою

¹⁰ Коаліція 14 березня навіть змогла пережити політичне самогубство її лідера, слабовольного й бездарного С. аль-Харірі, котрий на початку 2022 р. розпустив найпотужнішу її складову – переважно сунітську партію Мустакбаль [8, с. 135–136; також див. прим. 12].

Р. аль-Харірі Саудівську Аравію [8, с. 133–134], то протягом постреволуційного періоду до них долучилися: США, Франція, Катар, РФ та низка менш заповзятливих гравців [35, с. 160–162; 53; 54]. Протидія цих різноспрямованих сил призводить до послаблення зовнішнього тиску на ліванський політикум, забезпечуючи місцевим елітам доволі широкий простір для маневрування. По-друге: як і у випадку питання гіпотетичного відновлення сирійської окупації, у збереженні демократичного устрою з його легітимними методами боротьби за владу, з різних міркувань, зацікавлені усі провідні політичні сили Лівану з воєнізованою Хезболлою включно. З огляду на зазначений стан речей, слід усвідомлювати, що зникнення бодай одного з вищенаведених чинників може сприяти створенню суттєвої загрози демократичному майбутньому країни Кедрів.

Дещо прогресувала й надалі продовжує прогресувати ситуація з подоланням у політичному житті Лівану конфесійних обмежень. При цьому, зміни у зазначеному напрямі відбуваються в обох площинах, які простежувалися вже на момент Кедрової революції. Йдеться про поліконфесійний склад обох ліванських міжпартійних коаліцій і наявність певної поліконфесійної складової більшості окремих політичних партій. У першому випадку насамперед йдеться про посилення християнської складової Коаліції 8 березня після долучення до неї у лютому 2006 р. найвпливовішої на той момент маронітської партії – Вільний патріотичний рух [55; пор. 41, р. 200–204; 22, р. 302; 8, с. 131]. Яскравою ілюстрацією другої тенденції можна вважати збереження поліконфесійного складу більшості партійних фракцій, сформованих депутатами парламенту, обраного у 2009, 2018 і 2022 рр. [56; 57; 20]. Водночас, зазначені списки свідчать і про збереження у ліванському політикумі суттєвої роль і конфесійних обмежень. Так, Хезболла не залишає у своїх лавах місця для християн і дуже неохоче надає парламентську «парасольку» навіть сунітам. Своєю чергою, маронітські партії готові включати до своїх передвиборчих списків християн з інших конфесій, але не погоджуються робити це для політиків з-поміж мусульман. Зі свого боку, конфесійна відкритість традиційно є характерною для прогресивно-соціалістичної партії друга В. Джумבלата, руху Азм Н. Мікаті, а також нею відзначався ліквідований минулого року [8, с. 135–136] сунітський рух Мустакбаль¹¹.

Окрім двох вищеозначених проявів поступового відходу від політичного конфесіоналізму, слід вказати на третю порівняно нову тенденцію, що полягає у формуванні у Лівані т. зв. Громадянського суспільства, котре вимагає кардинальної заміни традиційного корумпованого політикумута цілковитого скасування обмежень, зумовлених політичним конфесіоналізмом. Нині простежуються 3 етапи якісного еволюціонування зазначеного явища:

¹¹ Після несподіваного саморозпуску Мустакбаль, Коаліцію 14 березня фактично очолив лідер Ліванських сил – С. Джааджаа.

1. Бейрутські вуличні протести побутового характеру у 2015 р. з подальшою по суті декларативною активізацією громадських діячів під час муніципальних виборів 2016 р. [58; 59; 42, с. 38–39]; 2. Загальноліванський позаконфесійний протестний рух 2019–2021 рр. [див.наприклад: 35, с. 159–160; 43]; 3. Отримання представниками різних сегментів громадянського суспільства 13 (бл. 10%) депутатських мандатів на парламентських виборах 2022 р. [20; 60].

З часу Кедрової революції спостерігалось суттєве посилення просирійсько-проіранського табору [пор. 9, р. 301–303]. Ключовою подією у цьому плані стало вищезгадане приєднання до Коаліції 8 березня Вільного патріотичного руху М. Ауна. З мого погляду, цей крок колишнього запеклого ворога родини аль-Асадів жодним чином не можна пояснювати бажанням генерала забезпечити майбутнє місцевої маронітської общини з огляду на постуловану російськими апологетами Хезболли ефемерну релігійну толерантність цієї організації у порівнянні з сунітським сегментом ліванського суспільства [61, с. 112–113]. Я вважаю, що у цьому випадку М. Аунові йшлося лише про цинічне прагнення здобути з допомогою Хезболли омріяну президентську посаду [8, с. 131; пор. 24, р. 477]. Також у 2010–2011 рр. до стану Хезболли долучилася парламентська фракція Прогресивно-соціалістичної партії [62; 41, р. 268; 22, р. 299, 302], що поклало початок періоду домінування у парламенті Коаліції 8 березня, котрий завершився лише у 2022 р. [див. наприклад: 63]. Проте, вже у 2011 р. В. Джумблат, з огляду на неприязнь до дамаського режиму, знову зблизився з Коаліцією 14 березня [64; 22, р. 302]; зберігаючи за собою роль посередника між останньою та Хезболлою [див. наприклад: 8, с. 140–141; 65; 66]. Проте, на цьому втрати Коаліції 8 березня не закінчилися. Так, у 2019 р., на хвилі масового протестувального руху від неї дистанціювалася Народна організація насеристів на чолі з У. Саадом [67]. На фоні ж нинішніх президентських виборів намітилась і надалі розширюється тріщина у відносинах між Хезболлою та Вільним патріотичним рухом. Причиною виникнення кардинальних розбіжностей між вчорашніми політичними союзниками послужила відмова Хезболли підтримати кандидатуру Аунового зятя та політичного наступника, Дж. Бассіля [8, с. 132–133], у боротьбі за президентське крісло [68; 66].

Нині, існування потужної воєнізованої складової Хезболли продовжує становити суттєву потенційну загрозу ліванській державності [див. наприклад: 69]. За своєю чисельністю, оснащенням та організаційним рівнем вона, як мінімум, не поступається ліванській армії [70; 30, с. 62–63]. У більшості випадків, збройні формування Хезболли, котрі жодним чином не підпорядковуються ліванським державним структурам [пор. 3, с. 106], застосовуються за межами країни кедрів; наприклад: у Сирії та Ємені [71; 69]. Однак, все ж-таки протягом постреволуційного періоду, збройна потуга Хезболли (не рахуючи низки стихійних вуличних зіткнень [див. наприклад: 72]) двічі була задіяна й на території самого Лівану. Уперше це сталося підчас

спровокованої самою Хезболлою 34-денної війни з Ізраїлем (2006 р.), котра хоча й завершилася поразкою збройних сил єврейської держави [7, р. 278], проте коштувала Лівану численних людських жертв серед цивільного населення та жахливих інфраструктурних руйнувань [19, р. 482; 73; 74; 28, с. 168–197; 41, р. 206–216]. Удруге – підчас політичної кризи 2008 р., коли Хезболла шантажує ліванський політикум перспективою нової повномасштабної громадянської війни, домоглася отримання можливості використання права вето у ліванському уряді під загрозою інспірування його відставки [пор. 4, II, F, 1, b; 75, art. 69b], а також змусила правлячу Коаліцію 14 березня до обрання компромісного президента країни, яким став генерал М. Сулейман [76; 77; 26, р. 241–282; 41, р. 228–234; 22, р. 298]¹².

У цьому контексті виникає питання: чому Хезбола послідовно ігнорує можливість використання своєї збройної потуги задля здійснення повномасштабного державного перевороту? На мій погляд, зазначена «законослухняність» Партії Аллаха базується на кількох цілком прагматичних міркуваннях. Першим з них є добре відомий принцип: «доки працює – нехай працює». Починаючи з інциденту 2008 р. на ліванському, регіональному та світовому рівні вкоренилася впевненість щодо здатності Хезболи неофіційно проте цілковито контролювати усі державні структури країни кедрів [пор. 72; 69]. Натомість спроба збройного захоплення влади призвела би до зіткнення шийтського ополчення з регулярною армією, чия боєздатність протягом постреволюційного періоду значно зросла завдяки допомозі США та країн Перської затоки [26, р. 270; 78; 71; пор. 35, с. 161–162; 54, с. 110]. Також у цьому випадку ліванська армія зможе розраховувати на всебічну підтримку з боку переважної більшості членів сунітської, християнської та друзької общин, тоді як Хезболла ризикує втратити своїх позашийтських прихильників. Нарешті, навіть у разі блискавичного заволодіння владними структурами на шийтських бойовиків чекатимуть неприємні перспективи ведення гірської війни проти всіх же християн та друзів. За такого стану речей, Партії Аллаха значно вигідніше експлуатувати наявне реноме господаря ситуації, аніж ризикувати ним заради непевного результату. Друге міркування полягає на імовірному небажанні лідера Хезболли, Х. Насралли, витратити на вирішення внутрішніх завдань сили та ресурси, необхідні для протистояння Ізраїлеві [пор. 72], котре Партія Аллаха позиціонує як головний сенс свого існування [79; пор. 30, с. 62–63]; особливо, у світлі втрат, вже понесених організацією під час участі у сирійській громадянській війні [80]. Нарешті, третє міркування, як це не парадоксально звучить, криється у потенційних вигодах, очікуваних Хезболлою від збереження демократичного ладу у країні Кедрів [пор. 79, II, 3]. З огляду на неупинне зростання кількості ліванських шийтів на фоні природного та

¹² Подібно до Е. Лахуда, М. Сулейман на момент свого обрання займав посаду командуючого ліванськими збройними силами [26, р. 242, 272–273].

механічного зменшення представників усіх інших конфесій [див. наприклад: 19, р. 480; 64; 35, с. 155–156; 81], стратеги Хезболли розраховують у віддаленій проте осяжній перспективі сформувати кишеньковий парламент, котрий конституційною більшістю в 2/3 депутатських голосів замінить існуючу у Лівані Консоціативну демократію на традиційну – мажоритарну [пор. 35, с. 151–152], що своєю чергою надасть провідній шийтській політичній силі легітимний контроль над усіма гілками державної влади [пор. 18, с. 291; 19, р. 480; 24, р. 482, 484; 42, с. 38–39; 82]. При цьому, з огляду на вищезначену демографічну тенденцію, час працює на Хезболлу, котрій таким чином нема куди поспішати.

Збереження й почасти посилення двох вищезначених пережитків сирійської окупації у сукупності з географічним чинником у вигляді 394 км. Недемаркованого сухопутного кордону з Сирією [28, с. 191–192; 3, с. 99], не могло не сприяти подальшій присутності у країні кедрів сирійського й іранського політичного впливу. Водночас, протягом постреволуційного періоду в цьому плані відбувся відчутний перерозподіл ролей. До початку сирійської громадянської війни у дамасько-тегеранському дуеті першу скрипку як правило грав Б. аль-Асад [24, р. 478, 485; 26, р. 255–256]. Так, спадковий сирійський диктатор встановив винятково тісні зв'язки з Хезболлою, і на відміну від свого батька навіть особисто зустрічався з Х. Насраллою [28, с. 177]. Згодом, дамаський режим надав відчутну матеріальну, фінансову, дипломатичну та моральну підтримку Хезболлі під час її війни проти Ізраїлю у 2006 р., що після завершення конфлікту навіть принесло йому певні політичні дивіденди в арабському світі [31, р. 213–214; 34, р. 13; 7, р. 278; 41, р. 213, 228]. Під час кризи 2008 р. Сирія також виступила на боці Хезболли, надавши їй важливу на той момент дипломатичну підтримку [26, р. 272]. Імовірно Б. аль-Асад навіть розглядав можливість нового вторгнення на територію Лівану напередодні парламентських виборів 2009 р. Зокрема, восени 2008 р. він під приводом боротьби з контрабандою і на фоні заяв про необхідність захисту ліванських алавітів, розгорнув на кордоні з країною кедрів 13-тисячне військове з'єднання [83; 84; 7, р. 291].

Однак, у 2011 р. ситуація докорінно змінилася. З одного боку, у наслідок початку громадянської війни у Сирії дамаський режим перестав виступати одним з повноцінних об'єктів «вісі спротиву» (Іран, Сирія, Хезболла, ХАМАС), а перетворився на суб'єкт її діяльності. З другого – у тому ж 2011 р. проіранська Хезболла осягла «піку» своєї могуті, здобувши перевагу у парламенті сформувавши урядовий кабінет більшості [80, р. 17; 42, с. 36; 22, р. 299] і домігшись прямого чи бодай опосередкованого політичного контролю Коаліції 8 березня над низкою наступних ліванських урядів (з нинішнім технічним кабінетом Н. Мікаті включно) [пор. 82; 69; 85]. Такий стан речей призвів до відходу Дамаска на другий план на користь Тегерану. Останній, наскільки йому дозволяють об'єктивні зовнішньополітичні реалії, просуває у

країні кедрів власні політичні та релігійно-ідеологічні інтереси за посередництвом Хезболли, котра після перемоги у війні 2006 р. перетворилася з клієнта ісламістського іранського режиму на його молодшого партнера. При цьому, діяльність обох партнерів далеко не завжди відповідає інтересам Сирії. Зокрема, так сталося під час президентських перегонів 2014-2016 рр., під час яких Хезболла зробила вибір на користь власного союзника М. Ауна, за рахунок протеже Б. аль-Асада – С. Франж'є-молодшого [див. наприклад: 86; 42; 8, с. 144]. Водночас, слід зазначити, що внаслідок зміцнення позицій спадкового дамаського диктатора у власній країні, його голос у ліванських справах останнім часом дещо посилюється. Так, на нинішніх президентських виборах Хезболла (імовірно не без сприяння найвпливовішого з сирійських симпатиківу Лівані Н. Беррі [87]) наразі надає, беззастережну й безкомпромісну підтримку саме лідерові Маради [60; 50; 68; 65; 69; 51; 87; 85; 3, с. 105].

Таким чином, можна констатувати, що на момент завершення Кедрової революції, остаточною перемогою якої я вважаю парламентські вибори 2005 р., безумовно визначилися як основні її здобутки, так і основні пережитки часів сирійської гегемонії. До перших слід віднести: виведення сирійських військ з території Ліванської Республіки, відродження демократичного ладу у країні кедрів і часткове подолання міжконфесійних бар'єрів у ліванському політичному житті. Своєю чергою, з-поміж других необхідно відмітити: збереження у країні кедрів широкого політичного фронту орієнтованого на такі авторитарні держави як Сирійська Арабська Республіка та Ісламська Республіка Іран, подальше функціонування воєнізованого крила Хезболли, а також детерміноване двома вищезначеними обставинами збереження відчутного впливу все тих же Сирії та Ірану на ліванське внутрішньополітичне життя .

Усі вищевказані явища й нині виступають невід'ємними складовими ліванських реалій. При цьому, відсутність сирійської окупації та недоторканість демократичного ладу можна пояснити як сприятливою зовнішньополітичною ситуацією, так і зацікавленістю у збереженні statusquo з боку фактично усіх представників ліванського політикуму включно з керівництвом Хезболли та лідером Амаль – Н. Беррі. Тенденції до подолання все ще глибоко вкорінених у житті Ліванської Республіки принципів політичного конфесіоналізму за постреволюційного періоду набули подальшого розвитку; більше того, починаючи з середини минулого десятиліття, у Лівані зародився і встиг суттєво зміцнитися кардинально новий позаконфесійний політичний рух, який досить успішно почав протиставляти себе традиційному ліванському політикуму.

Разом з цим, протягом 2005-2023 рр. зазнали суттєвих змін і дореволюційні пережитки. Відбулося посилення просирійсько-проіранського політичного табору, котрий, щоправда, під впливом масових протестів 2019-2021 рр. і з огляду на загострення внутрішніх розбіжностей дещо здає свої позиції. Варто зазначити, що вищезгадане посилення значною мірою відбулося завдяки збереженню воєнізованих формувань Хезболли, котрі безпосередньо чи

опосередковано використовуються з метою підвищення популярності Партії Аллаха та задля досягнення нею тих чи інших політичних цілей. Нарешті, не залишалася статичною й ситуація з опосередкованою сирійською та іранською політичною присутністю. Якщо до 2011 р. у цьому плані головну роль відіграла Сирійська Арабська Республіка, то за подальшого розвитку подій першість перейшла до Тегерану, котрий діє через свого молодшого партнера – Хезболлу. Водночас, по мірі зміцнення становища спадкового сирійського диктатора Б. аль-Асада під час громадянської війни, Дамаск намагається повернути втрачені позиції, що можна спостерігати на прикладі нинішніх виборів президента Ліванської Республіки.

Список використаних джерел та літератури

1. Khoury Ph.Sp. Syria and the French Mandate: the Politics of Arab Nationalism, 1920-1945. Princeton: Princeton University Press, 1987. 722 p.
2. Pipes D. Greater Syria: The History of an Ambition. 2nd ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 1992. 264 p.
3. Зелінський А.Л. Ліван і Сирія – «сеамські близнюки» Леванту: стан речей на сучасному етапі. *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. № 3 (19). С. 98–113.
4. The Taif Agreement. URL: https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_taif_agreement_english_version_.pdf
5. el-Husseini R. Lebanon: Building Political Dynasties. *Arab Elites. Negotiating the Politics of Change* / Ed. V. Perthes. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2004. P. 239–266.
6. Родионов М.А., Сарабьев А.В. Марониты: традиции, история, политика. М.: Институт востоковедения РАН, 2013. 500 с.
7. Axon A., Hewitt S. Syria 1975/76-2018. Leiden; Boston: Brill, 2018. 504 p.
8. Зелінський А.Л. Політичні династії Лівану: «тонке налаштування». *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. № 1 (17). С. 122–157.
9. Pakradouni K. Years of Resistance: The Mandate of Émile Lahood, the former President of Lebanon. Reading: Garnet Publishing, 2012. 390 p.
10. Traboulsi F. A History of Modern Lebanon. 2nd ed. London: Pluto Press, 2012. 308 p.
11. Treaty of brotherhood, cooperation and coordination between the Syrian Arab Republic and the Lebanese Republic. URL: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LB-SY_910522_TreatyBrotherhoodCooperationCoordination.pdf
12. Defense and Security Agreement between the Syrian Arab Republic and the Lebanese Republic. URL: https://www.syrleb.org/SD08/msf/1507751451_.pdf
13. Syrian Lebanese Higher Council – Agreements and Accords After the Treaty. URL: <https://www.syrleb.org/site/english/index.php?node=115523>
14. Thompson E.V. Will Syria Have to Withdraw from Lebanon? *Middle East Journal*. 2002. No. 1. P. 72–93.
15. Lebanon's Legacy of Political Violence. A Mapping of Serious Violations of International Human Rights and Humanitarian Law in Lebanon, 1975-2008. *International Center for Transitional Justice*. 2013. September. 135 p. URL: https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Report-Lebanon-Mapping-2013-EN_0.pdf
16. Syria after Lebanon, Lebanon after Syria. *International Crisis Group*. 2005. 12 April. URL: <https://icg-prod.s3.amazonaws.com/39-syria-after-lebanon-lebanon-after-syria.pdf>
17. EU Election Observation Mission to Lebanon 2005 Final Report on the Parliamentary Elections. 71 p. URL: https://www.eods.eu/library/FR%20LEBANON%202005_en.pdf
18. Волович А.А. Ливан и Сирия после Харири: испытание на прочность. *Ближний Восток и современность*. 2005. Вып. 25. С. 273–309.

19. Zisser E. Lebanon – the Cedar Revolution – Between Continuity and Change. *Orient*. 2006. H. 4. P. 460–483.
20. List of members of the 2022–2026 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2022%E2%80%932026_Lebanese_Parliament
21. Hezbollah chief: The clash with Al-Ahbash was “unfortunate”. *Ya Libnan*. URL: <https://yalibnan.com/2010/08/31/hezbollah-chief-the-clash-with-al-ahbash-was-unfortunate/>
22. Dinu E.-C. Consociationalism in Lebanon after the Cedar Revolution: External Threats, Political Instability, and Macrosecuritizations. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2022. No. 3. P. 290–312.
23. List of members of the 2005–2009 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2005%E2%80%932009_Lebanese_Parliament
24. Shields V.E. Political Reform in Lebanon: Has the Cedar Revolution Failed? *The Journal of Legislative Studies*. 2008. No. 4. P. 474–487.
25. Mallat Ch. March 2221: Lebanon's Cedar Revolution: An essay on non-violence and justice. Beirut: LIR, 2007. 132 p.
26. Bordenkircher E.J. Kings, Queens, Rooks and Pawns: Deciphering Lebanon’s Political Chessboard: Diss... PhD. Los Angeles: University of California, 2015. 327 p.
27. United Nations Security Council resolution 1559 (2004). (S/RES/1559). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/529421?ln=en>
28. Скороход Ю.С. Діяльність міжнародних міждержавних організацій із врегулювання ліванського конфлікту: навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 207 с.
29. Young M. Leaving Hezbollah Hanging. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/84303>
30. Зелінський А.Л. Чому бойовики Хезболли спасували перед друзькими селянами? Колізія інциденту від 6 серпня 2021 року. *Культурні та цивілізаційні зв'язки між Європою та Сходом. Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 103-річному ювілею з дня народження Омеляна Прицака / Упорядник д. і. н. Я.В. Пилипчук. К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2022. С. 62–64.*
31. McHugo J. Syria: A History of the Last Hundred Years. 2nded. New York; London: The New Press, 2014. 320 p.
32. Levitt M. Hezbollah Finances: Funding the Party of God. *The Washington Institute*. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/hezbollah-finances-funding-the-party-of-god>
33. White J. Iran and Hizballah: Significance of the Francop Interception. *The Washington Institute*. URL: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/iran-and-hizballah-significance-of-the-francop-interception>
34. Risseuw R. The Syrian-Iranian Nexus: a Historical Overview of Strategic Cooperation. *Research*. 2018. December. P. 1–18. URL: <https://www.bic-rhr.com/sites/default/files/The-Syria-Iran-Nexus-1.pdf>
35. Зелінський А.Л. Ліванська республіка: між політичним конфесіоналізмом і політичним прагматизмом. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3 (15). С. 151–171.
36. Israel: Iran Aided Hezbollah Ship Attack. *Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/15/AR2006071500189.html>
37. Israel's War With Iran. *New York Times*. URL: https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/cfr/world/20061101faessay_v85n6_schiff.html
38. Phillips C. The Battle for Syria: International Rivalry in the New Middle East. New Haven (CT): Yale University Press, 2016. 321 p.

39. Gade T. Limiting violent spillover in civil wars: the paradoxes of Lebanese Sunni jihadism, 2011-17. *Contemporary Arab Affairs*. 2017. No. 2. P. 187–206.
40. Balanche F. Sectarianism in Syria's Civil War: a geopolitical study. Washington (DC): The Washington Institute for Near East Policy, 2018. 135 p.
41. Masrieh You. "States" within a state: lebanese foreign policy a decade after the Hariri assassination: diss... PhD. Exeter: University of Exeter, 2020. 346 p.
42. Беренкова Н.А. Президентский вакуум в Ливане в 2014-2016 гг.: кризис или следствие политической системы? *Азия и Африка сегодня*. 2018. № 1. С. 34–40.
43. Воробьев С.А. Долгое эхо бейрутского взрыва. *Международная жизнь*. 2021. № 9. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2557>
44. EU Lebanon: Final Report, Parliamentary Elections, 2009. 32 p. URL: https://aceproject.org/en/regions/mideast/LB/lebanon-final-report-parliamentary-elections-2009/view?set_language=en
45. Final Report on the Lebanese Parliamentary Election, 7 June 2009. National Democratic Institute. 105 p. URL: https://www.ndi.org/sites/default/files/Lebanese_Elections_Report_2009.pdf
46. EU Election Observation Mission to Lebanon 2018. Final Report on the Parliamentary Elections. 81 p. URL: http://www.eods.eu/library/final_report_eu_eom_lebanon_2018_english_17_july_2018.pdf
47. Final Report on the Lebanese Parliamentary Election, 2018. *National Democratic Institute*. 39 p. URL: https://www.ndi.org/sites/default/files/Lebanon%202018%20Parliamentary%20Elections_Final%20Report%20%28v.3%29.pdf
48. EU Election Observation Mission to Lebanon 2022. Final Report on the Parliamentary Elections. 124 p. URL: <https://www.eas.europa.eu/sites/default/files/documents/EU%20EOM%20Lebanon%202022%20Final%20report%20English.pdf>
49. Lebanon May 2022 Parliamentary Elections International Election Observation Study Mission Final Report. *National Democratic Institute*. 36 p. URL: <https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20Lebanon%20Election%20Report%202022.pdf>
50. Young M. Hassan Nasrallah Has Endorsed Suleiman Franjeh for Lebanon's Presidency. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/89214>
51. Young M. Waiting for the Package. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/89514>
52. Ibrahim A., Jawhar S. Lebanon's political impasse continues despite Iran-Saudi deal. *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2023/4/21/lebanons-political-impasse-continues-despite-iran-saudi-deal>
53. Hage Ali M. Moscow Time? *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/77192>
54. Зелінський А.Л. Відносини окремих членів РСАДПЗ і Ліванської Республіки на прикладі дипломатичної кризи 2021–2022 рр. *Досвід Ради співробітництва арабських держав Перської затоки у процесах історичного поступу близькосхідного регіону* / гол. ред. В.О. Швед. К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2022. С. 108–117.
55. Memorandum of Joint Understanding between Hezbollah and the Free Patriotic Movement. *PA-X: Peace Agreements Database*. URL: <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1262>
56. List of members of the 2009–2017 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2009%E2%80%932017_Lebanese_Parliament
57. List of members of the 2018–2022 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2018%E2%80%932022_Lebanese_Parliament

58. Atrache S. Lebanon's Un-collected Problems. *International Crisis Group*. 2015. 27 August. URL: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/lebanon/lebanon-s-un-collected-problems>
59. Karam J.G. Beyond Sectarianism: Understanding Lebanese Politics through a Cross Sectarian Lens. *Middle East Brief, Crown Center for Middle East Studies*. 2017. No. 107. P. 1–10.
60. Chatah R. Alliance: Lebanon needs “Change” and “Opposition” to work together. *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/publications/alliance-lebanon-needs-change-and-opposition-work-together>
61. Кузнецов А.А. Политический процесс в Ливане на рубеже XX-XXI веков. М.: Институт Ближнего Востока, 2017. 224 с.
62. Andoni L. Walid Jumblatt: Kingmaker. *Opinions / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/opinions/2011/1/22/walid-jumblatt-kingmaker>
63. Chehayeb K. Lebanon's pro-Hezbollah bloc loses parliamentary majority. *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/17/pro-hezbollah-bloc-loses-lebanese-parliamentary-majority>
64. Young M. Survival of the Fittest. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <http://carnegie-mec.org/diwan/64574>
65. Young M. A Gentle Reminder. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/88961>
66. “Qordahi” pushes Jumblatt to disgrace “Hezbollah”! *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/opinions/qordahi-pushes-jumblatt-to-disgrace-hezbollah/>
67. Faayad É. Confessional seat distributions, political balance of power, what's at stake in the May 15 elections: Everything you need to know about Lebanon's 15 electoral districts. *L'Orient Today*. URL: <https://today.lorientlejour.com/article/1294306/confessional-seat-distributions-political-balance-of-power-whats-at-stake-in-the-may-15-elections-everything-you-need-to-know-about-lebanons-15-electo.html>
68. Houssari N. Rifts appear between Lebanon's two political allies. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/2212506/middle-east>
69. Nassar F.N., el-Machnouk S. Paris failed. Washington must lead in breaking the mafia-militia's chokehold on Lebanon. *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/publications/paris-failed-washington-must-lead-breaking-mafia-militias-chokehold-lebanon>
70. Young M. A Military Lifeline. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/84756>
71. Nagi A. Beirut for Ma'rib? *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/85731>
72. Young M. An Investigation in Lebanon Has Led to Armed Clashes Reminiscent of the Civil War. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/85573>
73. Harel A., Issacharoff A. 34 Days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon: transl. from hebr. New York: Palgrave Macmillan, 2008. 288 p.
74. Ігошина Ж.Б. Дипломатичні зусилля Ліги арабських держав по врегулюванню лівано-ізраїльського конфлікту 2006 року. *Науковий вісник Одеського державного економічного університету: економіка, політологія, історія*. 2008. № 17. С. 148–154.
75. The Lebanese Constitution. *Arab Law Quarterly*. 1997. No. 2 (12). P. 224–261.
76. The Doha Agreement. *Letter dated 22 May 2008 from the Permanent Observer of the League of Arab States to the United Nations addressed to the President of the Security Council (S/2008/392)*. P. 1–8. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/632576?ln=en>
77. Lebanon: Hizbollah's Weapons Turn Inward. *International Crisis Group*. 2008. 15 May. URL: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/lebanon/lebanon-hizbollah-s-weapons-turn-inward>

78. It's Now or Never: Lebanon Policy Conference Key Takeaways. 25 p. *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-06/It%27s%20Now%20or%20Never%20-%20Lebanon%20Conference%20Policy%20Booklet.pdf>
79. Manifest of Hizbullah (In Arabic). *Islamic Resistance in Lebanon*. URL: <http://www.moqawama.org/essaydetailsf.php?eid=16245&fid=47>
80. Lebanon's Hizbollah Turns Eastward to Syria. *International Crisis Group*. 2014. 27 May. URL: <http://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2014/08/ICG-lebanon-s-hizbollah-turns-eastward-to-syria.pdf>
81. Houssari N. Hezbollah, Amal Movement vying for control of Shiite religious authority in Lebanon. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1924661/middle-east>
82. Young M. Can Lebanon Survive As It Is? *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/82887>
83. Massing of 10,000 Syrian troops on Lebanon border raises fears in Beirut. *The Irish Times*. URL: <https://www.irishtimes.com/news/massing-of-10-000-syrian-troops-on-lebanon-border-raises-fears-in-beirut-1.940567>
84. Damascus deploys troops to east Lebanon border. *France 24*. URL: <https://www.france24.com/en/20081030-syria-deploys-troops-east-lebanon-border-smuggling>
85. Nassar F.N., el-Machnouk S. Biden must thwart French folie in Lebanon. *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/blog/biden-must-thwart-french-folie-lebanon>
86. Khoury G. Is Assad's "Brother" About to be President of Lebanon? *Medium*. URL: <https://medium.com/the-eastern-project/is-assad-s-brother-about-to-be-president-of-lebanon-eeec735bb45b>
87. Young M. A Premature Burial? *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/89418>

References

1. Khoury, Ph.Sp. (1987). *Syria and the French Mandate: the Politics of Arab Nationalism, 1920-1945*. Princeton: Princeton University Press. [In English].
2. Pipes, D. (1992). *Greater Syria: The History of an Ambition*. 2nd ed. Oxford; New York: Oxford University Press. [In English].
3. Zelinskyi, A.L. (2022). Livan i Syriya – “seams'ki blyznyuky” Levantu: stan rechey na suchasnomu etapi [Lebanon and Syria – the “Siamese twins” of the Levant: a current situation]. *Problemy vsesvitn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 3, pp. 98–113. [In Ukrainian].
4. The Taif Agreement. [Online]. Available from: https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_tauf_agreement_english_version_.pdf [In English].
5. el-Husseini, R. (2004). Lebanon: Building Political Dynasties. *Arab Elites. Negotiating the Politics of Change*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc., pp. 239–266. [In English].
6. Rodionov, M.A., Sarab'yev, A.V. (2013). *Maronity: traditsii, istoriya, politika* [Maronites: traditions, history, a policy]. Moskva: Institut vostokovedeniya RAN. [In Russian].
7. Axon, A., Hewitt, S. (2018). *Syria 1975/76-2018*. Leiden; Boston: Brill. [In English].
8. Zelinskyi, A.L. (2022). Politychni dynastiyi Livanu: “tonke nalashtuvannya” [The lebanese political dynasties: “the fine-tuning”]. *Problemy vsesvitn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 1, pp. 122–157. [In Ukrainian].
9. Pakradouni, K. (2012). *Years of Resistance: The Mandate of Émile Lahood, the former President of Lebanon*. Reading: Garnet Publishing. [In English].
10. Traboulsi, F. (2012). *A History of Modern Lebanon*. 2nd ed. London: Pluto Press. [In English].
11. Treaty of brotherhood, cooperation and coordination between the Syrian Arab Republic and the Lebanese Republic. [Online]. Available from: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LB-SY_910522_TreatyBrotherhoodCooperationCoordination.pdf [In English].

12. Defense and Security Agreement between the Syrian Arab Republic and the Lebanese Republic. [Online]. Available from: https://www.syrleb.org/SD08/msf/1507751451_.pdf [In English].
13. Syrian Lebanese Higher Council – Agreements and Accords After the Treaty. [Online]. Available from: <https://www.syrleb.org/site/english/index.php?node=115523> [In English].
14. Thompson, E.V. (2002). Will Syria Have to Withdraw from Lebanon? *Middle East Journal*, 1, pp. 72–93. [In English].
15. (2013). Lebanon's Legacy of Political Violence. A Mapping of Serious Violations of International Human Rights and Humanitarian Law in Lebanon, 1975–2008. *International Center for Transitional Justice*, September. [Online]. Available from: https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Report-Lebanon-Mapping-2013-EN_0.pdf [In English].
16. (2005). Syria after Lebanon, Lebanon after Syria. *International Crisis Group*, 12 April. [Online]. Available from: <https://icg-prod.s3.amazonaws.com/39-syria-after-lebanon-lebanon-after-syria.pdf> [In English].
17. EU Election Observation Mission to Lebanon 2005 Final Report on the Parliamentary Elections. [Online]. Available from: https://www.eods.eu/library/FR%20LEBANON%202005_en.pdf [In English].
18. Volovich, A.A. (2005). Livan i Siriya posle Khariri: ispytaniye na prochnost' [Lebanon and Syria after Hariri: the crash test]. *Blizhniy Vostok i sovremennost'* [The Near East and the present], 25, pp. 273–309. [In Russian].
19. Zisser, E. (2006). Lebanon – the Cedar Revolution – Between Continuity and Change. *Orient*, 4, pp. 460–483. [In English].
20. List of members of the 2022–2026 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2022%E2%80%932026_Lebanese_Parliament [In English].
21. Hezbollah chief: The clash with Al-Ahbash was "unfortunate". *Ya Libnan*. [Online]. Available from: <https://yalibnan.com/2010/08/31/hezbollah-chief-the-clash-with-al-ahbash-was-unfortunate/> [In English].
22. Dinu, E.-C. (2022). Consociationalism in Lebanon after the Cedar Revolution: External Threats, Political Instability, and Macrosecuritizations. *Nationalism and Ethnic Politics*, 3, pp. 290–312. [In English].
23. List of members of the 2005–2009 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. [ONLINE]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2005%E2%80%932009_Lebanese_Parliament [In English].
24. Shields, V.E. (2008). Political Reform in Lebanon: Has the Cedar Revolution Failed? *The Journal of Legislative Studies*, 4, pp. 474–487. [In English].
25. Mallat, Ch. (2007). *March 2221: Lebanon's Cedar Revolution: An essay on non-violence and justice*. Beirut: LIR. [In English].
26. Bordenkircher, E.J. (2015). *Kings, Queens, Rooks and Pawns: Deciphering Lebanon's Political Chessboard: Diss...* PhD. Los Angeles: University of California. [In English].
27. United Nations Security Council resolution 1559 (2004). (S/RES/1559). [Online]. Available from: <https://digitallibrary.un.org/record/529421?ln=en> [In English].
28. Skorokhod, Yu.S. (2012). *Diyal'nist' mizhnarodnykh mizhderzhavnykh orhanizatsiy iz vrehulyuvannya livans'koho konfliktu : navchal'nyy posibnyk* [The activity of the international intergovernmental organizations for the settlement of the Lebanese conflict: the textbook]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr "Kyyivs'kyy universytet". [In Ukrainian].
29. Young, M. Leaving Hezbollah Hanging. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/84303> [In English].
30. Zelinskiy, A.L. (2022). Chomu boyovyky Khezbolly spasuvaly pered druz'kymy selyanamy? Koliziya intsydentu vid 6 serpnya 2021 roku. [Why did the Hezbollah fighters give in to the

- Druze peasants? Collision of the incident from August 6, 2021]. *Kul'turni ta tsyvilizatsiyni zv'yazky mizh Yevropoyu ta Skhodom. Materialy mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi prysvyachenoyi 103-richnomu yuvileyu z dnya narodzhennya Omelyana Pritsaka* [Cultural and Civilization relations between Europe and East. The Proceeding of the International Scientific Conference in Memory of Omeljan Pritsak] Kyiv: Natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni M.P. Drahomanova, pp. 62–64. [In Ukrainian].
31. McHugo, J. (2014). *Syria: A History of the Last Hundred Years*. 2nded. New York; London: The New Press. [In English].
 32. Levitt, M. Hezbollah Finances: Funding the Party of God. *The Washington Institute*. [Online]. Available from: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/hezbollah-finances-funding-the-party-of-god> [In English].
 33. White, J. Iran and Hizballah: Significance of the Francop Interception. *The Washington Institute*. [Online]. Available from: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/iran-and-hizballah-significance-of-the-francop-interception> [In English].
 34. Risseuw, R. (2018). The Syrian-Iranian Nexus: a Historical Overview of Strategic Cooperation. *Research*, December, pp. 1–18. [Online]. Available from: <https://www.bic-rhr.com/sites/default/files/The-Syria-Iran-Nexus-1.pdf> [In English].
 35. Zelinsky, A.L. (2021). Livans'ka respublika: mizh politychnym konfesionalizmom i politychnym prahmatyzmom [Lebanese Republic: between Political Confessionalism and Political Pragmatism]. *Problemy vsesvith'oyi istoriyi* [Problems of World History], 3, pp. 151–171. [In Ukrainian].
 36. Israel: Iran Aided Hezbollah Ship Attack. *Washington Post*. [Online]. Available from: <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/15/AR2006071500189.html> [In English].
 37. Israel's War With Iran. *New York Times*. [Online]. Available from: https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/cfr/world/20061101faessay_v85n6_schiff.html [In English].
 38. Phillips, C. (2016). *The Battle for Syria: International Rivalry in the New Middle East*. New Haven (CT): Yale University Press. [In English].
 39. Gade, T. (2017). Limiting violent spillover in civil wars: the paradoxes of Lebanese Sunni jihadism, 2011-17. *Contemporary Arab Affairs*, 2, pp. 187–206. [In English].
 40. Balanche, F. (2018). *Sectarianism in Syria's Civil War: a geopolitical study*. Washington (DC): The Washington Institute for Near East Policy. [In English].
 41. Masrieh, You. (2020). "States" within a state: lebanese foreign policy a decade after the Hariri assassination: diss... PhD. Exeter: University of Exeter. [In English].
 42. Berenkova, N.A. (2018). Prezidentskiy vacuum v Livane v 2014-2016 gg.: krizis ili sledstviye politicheskoy sistemy? [Presidential void in Lebanon 2014-2016: Crisis or effect of political system?]. *Aziya I Afrika segodnya* [Asia and Africa today], 1, pp. 34–40. [In Russian].
 43. Vorob'yev, S.A. (2021). Dolgoe ekho beyrutskogo vzryva [The long echo of the Beirut explosion]. *Mezhdunarodna yazhizn'* [International Affairs], 9. [Online]. Available from: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2557> [In Russian].
 44. EU Lebanon: Final Report, Parliamentary Elections, 2009. [Online]. Available from: https://aceproject.org/ero-en/regions/mideast/LB/lebanon-final-report-parliamentary-elections-2009/view?set_language=en [In English].
 45. Final Report on the Lebanese Parliamentary Election, 7 June 2009. *National Democratic Institute*. [Online]. Available from: https://www.ndi.org/sites/default/files/Lebanese_Elections_Report_2009.pdf [In English].
 46. EU Election Observation Mission to Lebanon 2018. Final Report on the Parliamentary Elections. [Online]. Available from: http://www.eods.eu/library/final_report_eu_eom_lebanon_2018_english_17_july_2018.pdf [In English].

47. Final Report on the Lebanese Parliamentary Election, 2018. *National Democratic Institute*. [Online]. Available from: https://www.ndi.org/sites/default/files/Lebanon%202018%20Parliamentary%20Elections_Final%20Report%20%28v.3%29.pdf [In English].
48. EU Election Observation Mission to Lebanon 2022. Final Report on the Parliamentary Elections. [Online]. Available from: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/EU%20EOM%20Lebanon%202022%20Final%20report%20English.pdf> [In English].
49. Lebanon May 2022 Parliamentary Elections International Election Observation Study Mission Final Report. *National Democratic Institute*. [Online]. Available from: <https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20Lebanon%20Election%20Report%202022.pdf> [In English].
50. Young, M. Hassan Nasrallah Has Endorsed Suleiman Franjeh for Lebanon's Presidency. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/89214> [In English].
51. Young, M. Waiting for the Package. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/89514> [In English].
52. Ibrahim, A., Jawhar S. Lebanon's political impasse continues despite Iran-Saudi deal. *News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2023/4/21/lebanons-political-impasse-continues-despite-iran-saudi-deal> [In English].
53. Hage Ali, M. Moscow Time? *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [ONLINE]. AVAILABLE FROM: <https://carnegie-mec.org/diwan/77192> [In English].
54. Zelinskyi, A.L. (2022). Vidnosyny okremykh chleniv RSADPZ i Livans'koi Respubliky na prykladi dyplomatychnoi kryzy 2021–2022 rr. [Relations between individual members of the GCC and the Republic of Lebanon on example of the diplomatic crisis of 2021–2022]. *Dosvid Rady spivrobotnytstva arabs'kykh derzhav Pers'koï zatoky u protsesakh istorychnoho postupu blyz'koskhidnogo rehionu* [The experience of the Cooperation Council for the Arab States of the Gulf in the processes of historical progress of the Middle East region]. Kyiv: DU “Instytut vsesvitn'oi istorii NAN Ukrainy”, pp. 108–117. [In Ukrainian].
55. Memorandum of Joint Understanding between Hezbollah and the Free Patriotic Movement. *PA-X: Peace Agreements Database*. [Online]. Available from: <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1262> [In English].
56. List of members of the 2009–2017 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2009%E2%80%932017_Lebanese_Parliament [In English].
57. List of members of the 2018–2022 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. [ONLINE]. AVAILABLE FROM: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2018%E2%80%932022_Lebanese_Parliament [In English].
58. (2015). Atrache S. Lebanon's Un-collected Problems. *International Crisis Group*, 27 August. [Online]. Available from: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/lebanon/lebanon-s-un-collected-problems> [In English].
59. Karam, J.G. (2017). Beyond Sectarianism: Understanding Lebanese Politics through a Cross Sectarian Lens. *Middle East Brief, Crown Center for Middle East Studies*, 107, pp. 1–10. [In English].
60. Chatah, R. Alliance: Lebanon needs “Change” and “Opposition” to work together. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/publications/alliance-lebanon-needs-change-and-opposition-work-together> [In English].

61. Kuznetsov, A.A. (2017). *Politicheskiy protsess v Livane na rubezhe XX-XXI vekov* [The political process in Lebanon at the Turn of XX-XXI centuries]. Moskva: Institut Blizhnego Vostoka. [In Russian].
62. Andoni, L. Walid Jumblatt: Kingmaker. *Opinions / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/opinions/2011/1/22/walid-jumblatt-kingmaker> [In English].
63. Chehayeb, K. Lebanon's pro-Hezbollah bloc loses parliamentary majority. *News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/17/pro-hezbollah-bloc-loses-lebanese-parliamentary-majority> [In English].
64. Young, M. Survival of the Fittest. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <http://carnegie-mec.org/diwan/64574> [In English].
65. Young, M. A Gentle Reminder. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/88961> [In English].
66. "Qordahi" pushes Jumblatt to disgrace "Hezbollah"! *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/opinions/qordahi-pushes-jumblatt-to-disgrace-hezbollah/> [In English].
67. Faayad, É. Confessional seat distributions, political balance of power, what's at stake in the May 15 elections: Everything you need to know about Lebanon's 15 electoral districts. *L'Orient Today*. [Online]. Available from: <https://today.lorientjour.com/article/1294306/confessional-seat-distributions-political-balance-of-power-whats-at-stake-in-the-may-15-elections-everything-you-need-to-know-about-lebanons-15-electo.html> [In English].
68. Houssari, N. Rifts appear between Lebanon's two political allies. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/2212506/middle-east> [In English].
69. Nassar, F.N., el-Machnouk, S. Paris failed. Washington must lead in breaking the mafia-militia's chokehold on Lebanon. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/publications/paris-failed-washington-must-lead-breaking-mafia-militias-chokehold-lebanon> [In English].
70. Young, M. A Military Lifeline. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/84756> [In English].
71. Nagi, A. Beirut for Ma'rib? *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/85731> [In English].
72. Young, M. An Investigation in Lebanon Has Led to Armed Clashes Reminiscent of the Civil War. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/85573> [In English].
73. Harel, A., Issacharoff, A. (2008). *34 Days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon*: transl. from hebr. New York: Palgrave Macmillan. [In English].
74. Ihoshyna, Zh.B. (2008). Dyplomatychni zusylyya Lihy arabs'kykh derzhav po vrehulyuvannyu livano-izrayil's'koho konfliktu 2006 roku [The Diplomatic efforts of the League of Arab States on the settlement of the Lebanese-Israeli Conflict of 2006]. *Naukovyy visnyk Odes'koho derzhavnogo ekonomichnoho universytetu: ekonomika, politolohiya, istoriya* [The scientific bulletin of Odessa National University of Economics: economy, political science, History], 17, pp. 148–154. [In Ukrainian].
75. (1997). The Lebanese Constitution. *Arab Law Quarterly*, 2, pp. 224–261. [In English].
76. The Doha Agreement. *Letter dated 22 May 2008 from the Permanent Observer of the League of Arab States to the United Nations addressed to the President of the Security Council (S/2008/392)*. pp. 1–8. [Online]. Available from: <https://digitallibrary.un.org/record/632576?ln=en> [In English].

77. (2008). Lebanon: Hizbollah's Weapons Turn Inward. *International Crisis Group*, 15 May. [Online]. Available from: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/lebanon/lebanon-hizbollah-s-weapons-turn-inward> [In English].
78. It's Now or Never: Lebanon Policy Conference Key Takeaways. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-06/It%27s%20Now%20or%20Never%20-%20Lebanon%20Conference%20Policy%20Booklet.pdf> [In English].
79. Manifest of Hizbollah. *Islamic Resistance in Lebanon*. [Online]. Available from: <http://www.moqawama.org/essaydetailsf.php?eid=16245&fid=47> [In Arabic].
80. (2014). Lebanon's Hizbollah Turns Eastward to Syria. *International Crisis Group*, 27 May. [Online]. available from: <http://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2014/08/ICG-lebanon-s-hizbollah-turns-eastward-to-syria.pdf> [In English].
81. Houssari, N. Hezbollah, Amal Movement vying for control of Shiite religious authority in Lebanon. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/1924661/middle-east> [In English].
82. Young, M. Can Lebanon Survive As It Is? *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/82887> [In English].
83. Massing of 10,000 Syrian troops on Lebanon border raises fears in Beirut. *The Irish Times*. [Online]. Available from: <https://www.irishtimes.com/news/massing-of-10-000-syrian-troops-on-lebanon-border-raises-fears-in-beirut-1.940567> [In English].
84. Damascus deploys troops to east Lebanon border. *France 24*. [Online]. Available from: <https://www.france24.com/en/20081030-syria-deploys-troops-east-lebanon-border-smuggling> [In English].
85. Nassar, F.N., el-Machnouk, S. Biden must thwart French folie in Lebanon. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/blog/biden-must-thwart-french-folie-lebanon> [In English].
86. Houry, G. Is Assad's "Brother" About to be President of Lebanon? *Medium*. [Online]. Available from: <https://medium.com/the-eastern-project/is-assad-s-brother-about-to-be-president-of-lebanon-eeec735bb45b> [In English].
87. Young, M. A Premature Burial? *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/89418> [In English].

Zelinskyi A. *The Republic of Lebanon during 2005-2023: the Achievements of Cedar Revolution and a Heritage of the Syrian Occupation (Part II)*.

At the end of the Cedar Revolution in June 2005, the main its achievements and the main remnants of the Syrian hegemony were finally determined. In the first case, these are the withdrawal of the Syrian troops from the territory of the Republic of Lebanon, the revival of a democratic order in the country and a partial overcoming of a political sectarianism; in the second –the preservation of a political front, which was oriented towards the authoritarian Syria and Iran, the further functioning of the paramilitary wing of Hezbollah, as well as the preservation of the influence of Syria and Iran on Lebanese domestic political life.

All these phenomena exist as the integral components of the Lebanese realities even today. At the same time, the absence of a Syrian occupation and the inviolability of the democratic system can be explained both by a favorable foreign policy situation and by the interest in preserving the status quo on the part of most Lebanese political forces, including Hezbollah and Amal. The tendency to the overcome a Lebanese political sectarianism has gained a further development; In particular, since the middle of the last decade, a new non-sectarian political movement (so-called the Civil society) has been developing in Lebanon.

During 2005-2023, the pre-revolutionary relics underwent changes too. There was a strengthening of the pro-Syrian/pro-Iranian political camp; but today, this camp has begun to surrender its positions. The above-mentioned strengthening should be associated with the preservation of the Hezbollah's paramilitary formations, these are used to the achieve the political goals of this party directly or indirectly. Finally, the situation with the mediated a Syrian and Iranian political presence didn't remain as static too. So, until 2011, the primacy in this matter belonged to Syria, but in the further development of the events it passed to Iran, which acts through Hezbollah. At the same time, the hereditary Syrian dictator B. al-Assad, is trying to renew his influence on Lebanese affairs, as the his position in his own country strengthens.

Keywords: *The Republic of Lebanon, The Cedar revolution, Coalition of 14 march, Coalition of 8 march, Mustaqbal, Hezbollah, the Free Patriotic Movement.*